

SLOBODNI DOM

Dom ne će nikad priznati takvog vodje, koji bi nam iz zapečka lijepo komandirao i još k tomu izdajicom nazivao svakoga, koji bi mu kazao, da ništa ne drži do takvoga junaštva.

**Ne će biti ništa,
dok ne bude pravice!**

Antun Radić

Narod ne traži novaca, on traži svoju narodnu pravicu, svoju hrvatsku slobodu. A pravica je samo u društvenoj jednakosti, u narodnom zakonodavstvu i narodnoj samoupravi, sloboda samo pod narodnom vladom, u narodnoj samostalnosti.

**Republika svemu svijetu dika!
Vjera u Boga i seljačka sloga!**

Stjepan Radić

GLAVNO GLASILO HRVATSKE SELJAČKE STRANKE

Broj 3.

Dne 6. veljače 1945.

Godina III. (33)

Narodnim izdajicama

*Oj, Mačeku, izdajniče,
Ti četnički savezniče,
Tebe četnik Draža ljubi,
A Radića četnik ubi.*

*On četnike šalje svoje,
Da birače kolju tvoje
I domove naše pale,
Vade oči djece male.*

*Dugopolje popaljeno,
Mnogo svijeta pobijeno,
Kottenice, selo Gata,
Od četnika tog bradala.*

*Opljačkani naši trudi,
Od prokletih tih neljudi
I poklana djeca naša
Od četnika i ustaša.*

*Najprije nas ti pozvaše,
Da slušamo mi ustaše,
Kruožedne s' t'ge tuđje
Fašističko to orudje,*

*Što u jame lobacaše
Srbe, braću, sestre naše,
Za planove Hitlerove
Da nas brišu s zemlje ove.*

*Što poduze, starce hudi,
Da ne ginu bravi ljudi?
Ništa, ništa, nisi ništa,
Na sve žrtve i zgarišta!*

*Krrjeviću nesretniče,
Kralja Petra placeniče,
Ti pomažeš natražnjake
Za Judine srebrenjake.*

*Pokušavaš svijet varati
I sa lažju dokazati,
Da je Maček vodja puka
Al' uzalud puč i muka.*

*Nije Maček vodja bio
Kad je narod krvcu lio,
Nit će ikad više biti
Uzalud ti to tvrditi.*

*Prokleta vam sve do Boga,
Izdajice puza svoga!
Vi uz kralja što stojite
Zar se pravite ne bojite?!*

*Krv Radića, grozne žrtve,
Što su do sat pale mrtve,
Od vas svijeta račun traže
Od Mačeka pa do Draže.*

*Sve pošteno, plemenito
U cursto je čolo zbito
I uz Tebe, puže Tito,
Stupa napred ponosito!*

STANKO ŠKARE, seljak

Na pravoj narodnoj vlasti počiva nova Jugoslavija

U Beogradu je krajem siječnja održan veliki antifašistički zbor žena Srbije, na koji su došle i delegatkinje iz ostalih federalnih jedinica, medju kojima i delegatkinje Hrvatske.

Na ovom velebnom zboru govorio je i vodja naših naroda, narodni junak maršal Josip Broz Tito. Njegov govor žene su saslušale s najvećim oduševljenjem, prekidajući ga s poklicima upućenim velikom junaku i osloboditelju svih naših naroda.

Govor maršala Tita, izrečen na ovom velebnom zboru antifašistkinja je slijedeći:

»Drugarice, dozvolite mi, da vas pozdravim u ime Narodnooslobodilačke vojske, u ime vaših sinova, vaše braće, koji se danas na ovoj cičoj zimi, tamo na frontu, bore za konačno istjerivanje okupatora iz naše napaćene zemlje.

Srpske majke i sestre koje ste u ovoj teškoj i krvavoj hvrbi dale najbolje svoje sinove, zahvaljujem vam na onom što ste do danas doprinijele u nadčovječanskoj borbi naših naroda, zahvaljujem vam na ogromnim žrtvama, koje ste podnijele za spas svoje domovine, za spas naših naroda, naše slobode i nezavisnosti.

Ali, dozvolite mi, da vas danas ponovo podsjetim na žrtve i zadatke, koje još stoje pred nama i koje ćemo moći svladati samo tako, ako vi, srpske žene, majke i sestre, budete stajale kao kremen-stijene uz one koji na bojištima prolivaju svoju mladu krv za slobodu (poklici: Hoćemo!).

Vaš rad, vaše dužnosti su mnogostruke. Našem frontu, našim borcima treba pomoći (Tako je!) Naši borci nisu dobili odjeću iz skladišta, jer ih nismo imali. Oni su polugoli, bos i ovoj teškoj zimi i njima treba pomoći. Vi, srpske žene, i sve žene Jugoslavije možete ublažiti taj nedostatak što ga osjeća naša herojska vojska (burni poklici: Živjela!). Zato u svakom selu, u svakom gradu, napregnite sve svoje snage, sabirajte materijal, odjeću, sredstva za život, namirnice, kako bi mi našim borcima na frontu mogli dati minimum onoga što je potrebno, da bi se mogli boriti za konačno oslobodjenje naše zemlje. To je prvi i najvažniji zadatak i vi ga same vidite, vi ga same osjećate svakodnevno. Osjećate ga za to što su vaša braća, vaši očevi, vaši sinovi, tamo gdje je teško, gdje padaju životi najboljih ljudi, tamo gdje se kuje sloboda i sreća nove federativne Jugoslavije (Živjela!).

Drugi zadatak to je stvaranje naše nove federativne Jugoslavije, federalne Srbije i narodne vlasti. I to su, drugarice, teški zadatci. I tu vam se obraćam: Pomozite nam (hoćemo) da stvorimo istinsku narodnu vlast za koju su od 1941. godine ginuli najbolji sinovi srpskog i ostalih naroda Jugoslavije — istinsku, demokratsku narodnu vlast (Tako je!).

Za to, budite ne samo požrtvovni pobornici takve vlasti, nego vršite strogo kontrolu, onih koje ste poslali da vrše dr-

žavne poslove. Gonite sabotere (hoćemo). Gonite one, koji bi htjeli da igraju tobožnje narodne prijatelje, a u stvari gledaju kako da nam odmognu. Ima dosta poštenih ljudi. Ima mnogo požrtvovnih ljudi, sposobnih i voljnih da pravilno i pravedno vode ovu veliku narodnu stvar.

Nemojte se ustručavati da kritizirate ako vidite da nešto ne valja. Zdrava konstruktivna kritika može samo da pomogne. Onaj, koga se ona tiče, ako je pošten i čestit, ne će se ljutiti, nego će mu to biti putokaz da pravilno i pravedno vodi narodnu stvar. Onaj, koga zdrava narodna kritika vrijeđja, taj nije vaš prijatelj, taj nije narodni prijatelj. To je neprijatelj naroda (Tako je!).

Budite uvjereni, da ćemo mi uvijek i u svakom pojedinačnom slučaju učiniti sve, da se već sada u zametku uguši svako ukorjenjivanje birokratskih metoda u narodnoj vlasti. (Tako je!).

Onako kako je bila zdrava ova narodna borba, koja je potekla od samih naroda, tako treba da bude zdrava i nova vlast, jer samo na pravoj narodnoj vlasti može da počiva jedinstvena demokratska i federativna Jugoslavija, u kojoj će svi narodi, srpski, hrvatski, slovenski, makedonski i crnogorski živjeti sretno i složno ulagati zajedničke napore za opći procvat i bolju budućnost novih pokoljenja, koji kad dodju, treba da vide, da su njihovi očevi i majke učinili sve kako bi njima bilo bolje.

A sada mi, drugarice, dozvolite, da se osvrnem na one, koji sabotiraju narodnu borbu.

Prije godinu, prije dvije, prije tri godine, moglo se pričati koješta, jer narod nije bio obaviješten. Mi smo šutili dugo vremena. Dvije godine borili smo se sami, bez ikdje ičije pomoći, samo uz pomoć naroda, samo pomoću naših siromašnih seljaka. (Odobranje!) Mi smo bili na udaru svih snaga neprijatelja. I izdržali smo. O nama se govorilo u inozemstvu i u zemlji tako, kao da smo šaćica komunista, jedna grupa ljudi, koja bi htjela da se dočepa vlasti.

Ja vas pitam drugarice, koliko bi se održala jedna šaćica ljudi, koju narod ne bi podupirao, koju narod ne bi volio? (Odobranje i poklici: Tako je!) Koliko bi trebalo, recimo, tadašnjoj ogromnoj njemačkoj sili, talijanskoj sili, raznim četnicima nedićevcima i pavelićevcima (poklici: Dolje!) da uguše tu šaćicu ljudi, koja tobože hoće da podjarmi narod i da mu sjedne na grbaču?

Narodnooslobodilački pokret nikao je iz naroda, on je narodni, istinski narodni pokret. Ali, oni, koji su govorili i danas govore drugičije smatraju, da je narod nešto drugo. Niste narod vi ovdje, niti seljaci. Nije narod ona vojska, koja proljeva krv po rodnoj grudi, nego oni, koji sjede tamo u Londonu, koji su otišli u Hitlerovoj jazbinu njemačkog fašizma: Nedić, Ljotić i drugi. Oni sebe smatraju narodom. Vas ne smatraju narodom i boje se za vas, boje se za vašu slobodu. Jadan srpski narod, što će raditi bez njih? — Ja pitam vas, drugarice: Pa kad su toliko voljeli srpski narod, što su pobjegli? Ja ne bih pobje-

gao. Ja vas ne bih ostavio ovdje. Ja bih se borio. (Burno pljeskanje i skadiranje: »Kralj se ženio, Tito se borio.«) Ja bi vas, kao dobar sin naroda — za što oni sebe proglašuju — pozvao i rekao: »Gledajte ih, tjerajte pljeze, koji su došli u vašu zemlju.« Tako bi rekao narod. Ali oni to ne mogu reći. Oni to nisu mogli reći ni onda, kada su bili ovdje, jer su ih čuvali njemačke bajunete, jer su prema vama već bili omraženi svojim krvavim djelima.

Od kada sam u Beogradu, dolaze k meni u crno zavijene žene, one iz Timočke Krajine, iz Toplice, iz Šumadije i sa svih strana i pričaju mi kako su poginuli njihovi mili i dragi, očevi, sinovi, braća. Kad sam ih pitao: »Tko ih je pobio?« — »Četnici, sjeme im se zatrla!« — rekla je srpska majka (poklici: Dolje koljači!). I eto, vodje tih koljača, koji su pobjegli u njemačku fašističku jazbinu, boje se za slobodu srpskog naroda. A mi im kažemo: »Ne bojte se za nas. Mi ćemo se već snaći, kako-tako, ali što ćete vi tamo (Burni smijeh), kud ćete vi sada, kada se približava odsudni dan, kad Crvena armija već maršira prema srcu Njemačke (burni poklici: Živjela Crvena armija!), a savezničke vojske sa zapada idu sve dalje i dalje?«

O sebi bi trebali da govore. O nama ne treba da vode brigu. Mi ćemo sami.

Sličnih dobrotvora ima na žalost u Londonu i u Americi i oni se boje za slobodu srpskog naroda, oni se boje za slobodu ostalih naroda Jugoslavije. Bojite li se vi, da ne ćemo imati demokracije? (Jednodušno: Ne bojimo se!). Oni kažu: Treba dati demokraciju. Jedna partija, to je diktatura. Nikako jedna partija. Dajte slobodu svima partijama — kažu.

A ako narod ne će nikakve razne partije, nego hoće jedan narodni pokret (odobranje i poklici: »Samo jedan pokret!«).

Ja u principu nisam protiv partija, jer demokracija predviđa i slobodu ispovijedanja svojih načela i svojih ideja. Nisam. Ali, stvarati partije radi partija, sada kada se vodi borba na život i smrt, (Jednoglasno: »Ne!«), kad treba da svi kao jedan sve snage usmjerimo u pravcu istjerivanja okupatora iz naše zemlje, kad je domovina razorena do tla, kad nemamo ništa do svoje svijesti i svojih ruku i dajte sad da se razmile agitatori po svim selima i gradovima i recite: »Udrije, stari kopteši!« Ja sa svoje strane ne bih imao ništa protiv toga, da idu i govore, jer znam, da bi se brzo vratili u Beograd. Ali mi sada nemamo vremena za to. Ovdje je narodni pokret, tu mogu biti svi, komunisti i oni koji su bili demokraci, radikali itd., ma kako se ranije zvali, samo ako imaju dobru volju i poštenje, te bar žele dobro našoj zemlji. Taj pokret je ona snaga, jedina snaga, koja danas može da izvede našu zemlju iz one strahote, bijede i da joj donese potpunu slobodu, a kad budemo oslobođeni izvolite. Izvolite onda da se ogledamo i da vidimo tamo na megdanu koja će partija postojati.

Ali, drugarice, kao što vidite, oni se boje da naš narod ne će dobiti demokraciju. A mi vas pitamo: Bojite li se vi, da ne ćete dobiti demokraciju? (Jednodušno: »Mi

smo je dobili, ne bojimo se.) Bojite li se, da ne ćete imati pravo za koje ste se borili? (Ne!)

Vaša prava nitko i nigda ne će moći da oduzme. (Burni aplauz.) Mi ćemo ih štiti, mi ćemo se svima silama zalagati da očuvamo ta prava naroda. (Hoćemo!) Mi ćemo sačuvati ta prava ili nas ne će biti! (Burni aplauz.)

Prema tome, drugarice, ja ovdje pred vama poručujem svima onima, koji misle, da će danas u ovoj za naš narod teškoj situaciji, moći skrenuti povijest Jugoslavije natrag, da se ljuto varaju.

Nekoliko riječi o sporazumu.

Mi smo samim tim, što smo u ljeto godine 1944. pristali da pregovaramo s jugoslavenskom vladom Ivana Šubašića u emigraciji pokazali, da nam je stalo da ujedinitimo sve snage, da nismo nikakvi sektaši, nikakvi uzurpatori, nego da želimo samo jedno, da ujedinitimo što više naroda, da bude što čvršće jedinstvo naše zemlje.

Pošli smo na taj sporazum, produžili pregovore i napravili novi sporazum o stvaranju jedne jedinstvene vlade. Pristali smo da i kralj ima u našoj zemlji svoje namjesnike. Sve smo učinili, što smo mogli. Mi smo učinili koncesije (ustupke) ne dobivši ništa. Ako se stvar uzme u užem smislu, mi smo samo izgubili, ali ako se stvar gleda u širem smislu, u smislu ujedinjenja svih snaga, pa i onih, koje su se do sada kolebale — dobili smo.

I eto, danas kad smo pokazali takovu širćokrugudnost, dolazi kralj sa svojim savjetnicima i veli, da ne će takav sporazum, nego hoće da stavlja uvjete. (Poklici: Dolje kralj izdajnik!) Razumljiva je stvar, da se kralj boji za svoje prijestolje. Jasno, ni jednom se kralju ne ide sa prijestolja. Ja to potpuno razumijem. Ali, kad jedan kralj uzima sebi pravo, da pošlje svega onoga što se u Jugoslaviji događa već četiri godine sumnja, da li će ovdje biti demokracija i da postavlja zahtjev da narod ima slobodu i da narod treba sam da se izjašnjava, onda se ne može reći, da je to najpoštenija politika. To su makinacije, koje imaju za cilj da stvore zabunu i nesu smutnju u naše redove i izazovu građanski rat. Ali, mjesto građanskog rata, šta se dogodilo? Građanskog rata nema, nego se u čitavoj zemlji podiglo sveopće nezadovoljstvo i protesti protiv kraljeve izjave. (Dugotrajno odobravanje.)

Eto plebiscita. To je probni plebiscit. (Tako jel) Izvao ga je sam narod. (Dugotrajni poklici: »Hoćemo Tita, ne ćemo kralja!«)

Dakle, drugarice, ta stvar je propala, ali ne za nas, nego za one, koji su htjeli da nešto ušćare na račun krvi, na račun žrtava, koje daju jugoslavenski narodi.

Danas bi oni htjeli, da se taj sporazum nekako promijeni, da u vladu udje nekakav Krnjević, i što je znam tko sve još. Ali kad je dr. Ivan Šubašić bio ovdje, jasno smo rekli s kim možemo raditi i za koga smatramo da radi u interesu naroda.

Molim lijepo, imat ćemo vladu, ali da ovdje u Jugoslaviji, u Beogradu, u ovoj situaciji, kad se vodi borba na život i smrt,

kad svatko treba da da sve od sebe, uvedemo u vladu elemente, koji će se samo natezati, ogovarati, podnositi ostavke, stvarati krize, to nam ne treba. (Odobranje i poklici: Tako jel) Ti ljudi su u Londonu od godine 1941. i 50 puta su se mijenjali, stalno davali ostavke. Nama takvi ministri ne trebaju. Nama trebaju ministri, koji će raditi dan i noć. (Tako jel) Nama trebaju ministri, koji će vidjeti samo ono što je glavno, a ne svoje usko partijsko, a možda i čisto lične interese. Nama trebaju ljudi od akcije i djela, a ne od fraza i diskusija. Mi smo imali prilike da vidimo što su nam dale takve vlade u prošlosti, u bivšoj Jugoslaviji.

Što se tiče našeg pokreta. Narodno-oslobodilačkog pokreta, to nitko više, ni od onih, koji su bili u našim redovima, pa ma došli sa strane ili bili odavde, ne može tvrditi, da se ovdje vodi uska partijska politika. Ovdje su oni, koji su se, i ako su bili u raznim partijama, danas ujedinili u jedan snažan front, front naroda, koji treba da izvuče ovu zemlju iz rana i ruševina. (Burni aplauz i poklici: Živio Narodnooslobodilački pokret!)

Prema tome, drugarice, tekovine Narodnooslobodilačke borbe, formulirane na II. zasjedanju AVNOJ-a u Jajcu, treba da budu svetinja ne samo za nas, nego za svakoga tko želi dobro ovoj zemlji.

Neka se naši prijatelji u inozemstvu još jednom uvjere u to, da smo mi vrlo tvrdoglavi i nepokolebivi u svojim zahtjevima. (Burni aplauz.) Mi nismo navikli na grijile kompromise. Mi smo navikli govoriti otvoreno oči u oči ono što mislimo, jer ne mislimo ništa nepošteno, nego samo to, kako bi bilo bolje našoj zemlji i kako bismo je čim prije izvukli iz ove razorenosti i kako bi smo iztjerali okupatora.

Tamo brinim o tome tko će sjediti na ministarskoj stolici, tko će i kako organizirati partiju, a mi nemamo za vojsku ni odjeće, ni obuće.

Narod je ostao ovdje: na frontu — to je narod. Na selu — to je narod. Oni tamo, tamo su otpaci naroda. (Burno odobravanje.)

Ja sam uvjeren i ima prilično znakova, koji to govore, da će naši veliki saveznici konačno ubrzati ono natezanje u Londonu, pa da se sporazum odmah sprovede u djelo ili da ne bude. (Tako jel!)

To je moja poruka onima u Londonu.

Mi smo pošli sami i mi ćemo ići sami. Što to znači sami? Znači, sam narod. Išli smo i dosada, pa ćemo bez nekoliko tamo, ići dalje, ako bude trebalo. (Tako jel!) Mi se ne bojimo nikakvih teškoća. Ne bojimo se teškoća, jer znamo, da je naša snaga u našoj jedinstvenosti, u našoj najvećoj tekovini u bratstvu i jedinstvu svih naroda Jugoslavije, u jedinstvu svakog naroda u svakoj federalnoj jedinici posebice.

Mi idemo smjelo naprijed. Mi ćemo ostvariti naše ciljeve. Mi ćemo istjerati okupatora. Mi ćemo podići našu zemlju iz ove razorenosti i mi ćemo, danas-sutra, moći da kažemo: »Mi smo učinili sve ono što smo govorili, ništa drugo!«

Reakcija ne miruje

Cijelom svijetu je poznato, kako su narodi nove federativne i demokratske Jugoslavije muški i odlučno, jasno i glasno odgovorili kralju Petru na njegovu izjavu, kojom je htio zavarati javno mišljenje ujedinenih naroda. U namjeri, da zemlja opeo zapadne u neslogu i bratoubilačku borbu, on je time htio, da u Jugoslaviji ponovno uvede poredak, kakav je bio prije rata.

U demonstracijama, koje su spontano nikle, sav hrvatski narod odlučno je osudio kraljevu izjavu i protunarodni rad klike reakcionera, među koje spada i dr. Vlatko Maček, nekadašnji predsjednik H.S.S. i dr. Juraj Krnjević, nekadašnji glavni tajnik H.S.S. I ako je svima reakcionerima dobro poznato, da narodi Jugoslavije složno i odlučno stoje uz Narodnooslobodilački pokret pod vodstvom narodnog heroja nove Jugoslavije maršala Josipa Broza-Tita, ipak su se nadali, da će se srpski narod u Srbiji i izvan Srbije opredijeliti za kralja Petra. No to su se ljuto prevarili, jer srpski narod Srbije i Srbi u drugim federalnim jedinicama najodlučnije su ustali protiv izjave kralja Petra. Reakcija dobro zna, da se po cijeloj Jugoslaviji demonstriralo protiv kralja s poklicima: »Ne ćemo kralja ni reakciju, hoćemo Tita i demokraciju!«, »Mi ne ćemo Mačeka ni njegove klike, mi hoćemo Tita i njegove suradnike!«. I ako je sve to poznato, ipak ona ne miruje, nego pokušava, da se probije i hvata se svega, da bi se spasila, kao utopljenik slamke. Za to naredjuje reakcionaru dr. Juricu Krnjeviću, bivšem glavnom tajniku H.S.S., da dade izjavu i podnese pismene predstavlke savezničkim vladama Engleske i Amerike, htjući opet preko Krnjevića zavaravati javno mnijenje ujedinenih naroda, i dokazati, da nije istina ono što partizani govore o dr. Mačku, nego da je on jedini predstavnik H.S.S. i hrvatskog naroda.

Kad reakciji nije uspjelo u Srbiji s kraljem, onda pokušava u Hrvatskoj s Mačekom. Dr. Krnjević misli, da hrvatski seljački narod kod svojih zdravih očiju ne vidi i zdravih ušiju da ne čuje, što radi bivše »vodstvo« H.S.S. s dr. Mačkom na čelu. No ljuto se vara kad tako misli. Hrvatski seljački radni narod ostao je vjerran republikanskom programu H.S.S., on se kroz Narodnooslobodilačku borbu još više osposobio, jer se bolje i čvršće povezao uz bunu Matije Ivančića i slavnog Matije Gubca. Hrvatski seljački narod kroz borbu se ujedinio s radničkim i ostalim staležima, i kroz borbu stvorio bratstvo i jedinstvo s braćom Srbima.

Dr. Krnjević misli, da je hrvatski seljački narod zaboravio kako je 25 godina stenjao pod papučom dinastije Karađorđevića. No narod nije zaboravio, da je dr. Maček godine 1939. izdao demokraciju i napustio program Hrvatske republikanske seljačke stranke, Maček se tijesno vezao uz člana dinastije Karađorđevića, kneza Pavla, poznatog petokolonaša. Maček nije htio u godini 1939. razgovarati s predstavnicima bivših srpskih stranaka, on je zaboravio, da je srpski puk na izborima 1938. godine dao 600.000 glasova za njegovu listu. Narod nije zaboravio na nedemokratski i reakcionarni rad dr. Mačeka, kad je donio uredbu o hanskim izborima, po kojoj pravo glasa imaju oni s navršenom 24. godinom. To je dr. Maček izvršio bez znanja zastupnika H. S. S. Narod nije zaboravio kako je dr. Maček u godini 1940. jednoj deputaciji zastupnika, kad je k njemu došla tražiti da se ne stvara državna trošarina na vino, jer je to šteta vinogradarima, odgovorio: »Kad im budem pitao kuglice, neka mi ih ne daju«. Hrvatski narod vrlo dobro osjeća izdajničku Mačkovu izjavu preko zagrebačkog radia. Kad je 10-og travnja godine 1941. pozvao hrvatski narod i organizacije H. S. S., da se pokoravaju Pavelićevoj ustaškoj vlasti, i to baš u trenutku, kad je sam znao da je Pavelić prodao hrvatsku Dalmaciju fašističkom okupatoru. Hrvatski

ski narod dobro zna i pamti, da dr. Maček nije ni usta otvorio kad su ustaški gadovi i krvnici izvršili na stotine tisuća pokolja nad nevinim narodom srpskim i najboljim sinovima Hrvatske, izmedju kojih je bio ubijen i narodni zastupnik H. S. S. seljački pjesnik Mihovil Pavlek-Mišćina. Narod vrlo dobro zna, da je dr. Maček preko svoje »bijeke garde« suradjivao s Dražom Mihailovićem i ustaškim koljačkim glavešinama ministrom Vokićem i Lorkovićem, a i samim Pavelićem. Cijeli hrvatski seljački narod je dr. Krnjeviću, Vlatku Mačku, Augustu Košutiću, Ivanu Pernaru, prof. Luju Tomašiću, dr. Tomi Jančikoviću, dr. Josipu Torbaru, dr. Josipu Reberskom i svima ostalim reakcionarima i generalima bez vojske odavno dao nepovjerenje, a narod će tražiti od njih i ostalih izdajica, da polože račun što su činili za vrijeme Narodnooslobodilačke borbe Hrvatske.

Narod ne će nikome oprostiti. On će izreći svoj pravedni sud nad svakim, pa tko on bio i kako se on zvao. Iz izjave dr. Krnjevića vidi se, da on dijeli isto mišljenje kao i kralj Petar. Neka onda bude na čistu Krnjević i dr. Maček, da će njih hrvatski narod još žešće osuditi i žigosati kao i samog kralja. Svi istinski sljedbenici braće Radića i pristaše Hrvatske seljačke republikanske stranke nalaze se u Narodnooslobodilačkom pokretu. Izvršni odbor H. S. S. s predsjednikom Frajom Gažijem je jedino političko vodstvo seljačke stranke u Jedinstvenom narodnooslobodilačkom frontu Hrvatske. Izvršni odbor H. S. S. požrtvovno služi svom narodu bez ikakvih nagrada, kao i svi drugi, bilo u narodnoj vojsci, bilo u narodnom pokretu. Sigurno je dr. Krnjeviću krivo, da mu u novoj federalnoj i demokratskoj Hrvatskoj u federativnoj i demokratskoj Jugoslaviji, pod vodstvom genijalnog, najvećeg u povijesti sina svih naroda nove Jugoslavije maršala Josipa Broza-Tita, ne će biti onako kao što mu je bilo u bivšoj Jugoslaviji, ne će više primati šesdeset tisuća dinara mjesečne plaće, i radi toga, dr. Krnjević i njegova družba nije za demokratsku vladavinu u novoj Titovoj Jugoslaviji. Dr. Krnjević i dr. Maček, kralj Petar i sva reakcija, koja se sakupila oko njih, ili ona oko koje su se oni okupili, neka zna da nema povratka na ono što je bilo, jer toga više neće biti, budući narodi Jugoslavije u svojim federalnim demokratskim jedinicama uzimlju vlast u svoje ruke a gdje vlada narodna demokracija, tu ne može da uspijeva reakcija. Kroz tri i pol godine Narodnooslobodilačke borbe sve reakcionarne akcije, koje su dolazile iz vana i iz zemlje, razbile su se o snagu i jedinstvo naših naroda.

Narodnooslobodilački pokret slobodnih, demokratskih naroda u novoj federativnoj i demokratskoj ravnopravnoj zajednici Jugoslaviji se je kroz borbu temeljito povezao i čvrsto satakao u Jedinstvenu narodnooslobodilačku frontu, tako, da samo ludjaci mogu da vjeruju, da će netko s lažnim podvalama moći poremetiti ono što se 3 i pol godine kroz narodnu borbu ostvarilo. Slogu, jedinstvo i bratstvo svih naroda Jugoslavije, a osobito hrvatskog i srpskog, kao i slogu izmedju dva najveća dosadašnja patnika, seljaka i radnika, nitko više ne može razbiti.

Dr. Krnjević svojom podlom rabotom vara sav pošten svijet, pa i samog sebe kad govori, da dr. Maček ima bilo gdje u Hrvatskoj svojih simpatizera. Dr. Maček, kao i cijelo bivše vodstvo H. S. S. u Zagrebu, za cijeli su hrvatski narod, a napose za narod u Dalmaciji odavno već pokoini. Oni više ne žive u narodu hrvatskom kao narodno vodstvo, nego obratno, kao izdajice. I to za to, jer je u najtežim danima naše hrvatske povijesti, kad se radilo o biti ili ne biti hrvatskog naroda, to, tako zvano vodstvo, izdalo ondašnju najveću političku organizaciju u Hrvatskoj, a time i ogromnu većinu hrvatskog naro-

Bit odbornik to je čast

Vjekovima naš rod pati,
Al' sada se pušće lati.
Na čelu mu stoji Tito,
Oko njega sve je zbito:
Ostvaruje puka snove,
Kida lance i okove.
Nastali su novi dani
Na vlast došli partizani.
Još nikada takvih ljudi
Pred narodom sve se sudi,
Al' od rala i motike
Sve imaju odbornike.
Rastvorene njima grudi,
Al' počeni to su ljudi.
Sa njima se diči Tito,
Jer u' ni kož ne će mito.
Ne sud, se tu po robu,
Ni po punoj, družu, torbi,
Već po onom, što se zbito

I kako se dogodilo,
A da bude pravo svima,
Svako selo odbor ima,
Na odhoru sve počiva,
I narodna vlast se sliva.
Nigdje vidjet tu žandara,
Adukata da te vara,
Ni financu nigdje traga,
Svud narodna vlast nam draga,
Svud se stoga bratstvo kuje,
A odbornik svim rukuje.
I dok se je bojak bio,
Trčao je, tumačio
Dušmanin ga statno vrebo,
Al' on nije pokolebo,
Sve'lonik on je nika,
Ove krabe desna ruka,
I narčna naša vlast —
Bit odbornik to je čast.

(Ovu pjesmu spjevao je Ante Vrlika, seljak iz Lećevice. Kad su ga ustaše uhvatili i kad su pronašli kod njega pjesme spjevane o Narodnooslobodilačkoj borbi — mučili ga, iznakazili i konačno ubili.)

da. Pristaše Hrvatske republikanske seljačke stranke, ostajući vjerni nauci braće Radića i programu republikanske seljačke stranke, nisu se dali smesti od izdajničke politike dr. Mačeka. Oni su se odazvali pozivu genija svih naroda federativne i demokratske Jugoslavije, maršala Tita, koji je u najtežim danima i u najvećoj opasnosti, kad je brodu svih naroda nove Jugoslavije prijetila opasnost, da udre u hridinu i s njim skupa potonu, uspio da spasi brod i sve demokratske elemente, oslobodi i ujedini sve narode demokratske i federativne Jugoslavije.

Cio hrvatski narod, a osobito pristaše Hrvatske republikanske seljačke stranke treba da budu ponosni i zahvalni rukovoditeljima bratske Komunističke partije, koja je prva podigla i organizirala narodni ustanak protiv fašističkih okupatora i domaćih izdajica i povelu hrvatski narod u sveti oslobodilački boj, jer je time hrvatski narod oprao sa sebe ljagu, koju su mu nanijeli Pavelić i Maček. Hrvatski narod danas može biti ponosan, što stoji rame

uz rame kao ravnopravan član svih naroda nove demokratske i federativne Jugoslavije. Hrvatski narod čvrsto uključen u Jedinствену narodnu oslobodilačku frontu može da bude ponosan, što stoji uporedno na svjetskoj pozornici s ostalim narodima Jugoslavije i uz sve ujedinjene narode svijeta, uz bratski Sovjetski savez, uz demokratske narode Amerike i Engleske. To je jedini i pravi put po kojem treba da ide cijeli hrvatski narod i po kojemu će ići Hrvatska republikanska seljačka stranka. S takovim složnim radom, goslom »Svi za narod — sve za narod« reakcije će nestati, a narodi hrvatski i srpski u federalnoj državi Hrvatskoj progresivno ići će dalje k boljoj i sretnijoj budućnosti u bratskoj slozi sa svima narodima nove Jugoslavije, sa svima demokratskim narodima svijeta, a osobito s bratskim narodima slavenske Rusije.

DANE ŠKARICA, težak.
podpredsjednik Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke

Za čvrstoću Jedinствене narodnooslobodilačke fronte

U vatri Narodnooslobodilačkog rata, kojega je povelu Komunistička Partija, kovala se Jedinствена narodnooslobodilačka fronta. Svi su poštenu sinovi naših naroda stupili u odlučnu i beskompromisnu borbu protiv okupatora i narodnih izdajica. Iz te je borbe i krvavog iskustva prošlosti nikao program Narodnooslobodilačke fronte. Mnogo su naši narodi prepatili, te su stvorili čvrstu odluku: da ne će povratka na staro! Na povijesnim su zasjedanjima naših najvećih političkih ustanova postavljeni ciljevi naše borbe. Istaknuta su demokratska prava čovjeka i naroda; stvorena je demokratska federativna Jugoslavija, federalna Hrvatska i druge federalne jedinice. Riješeni su problemi, koji su kao mora tižili naš prijašnji politički život. Ovi su plodovi danas postali svojina cijelog naroda. Ta su načela ideje vodilje najveličanstvenijeg pokreta u povijesti jugoslovenskih naroda.

Danas je u prilikama oslobodilačkog rata glavni nasilac borbe za spomenute ciljeve Narodnooslobodilačka vojska. Sve mora biti podređeno naporima da se pobijedi neprijatelj na bojnome polju. Kada vojsku okupatora na bojištu razbijemo i oružana sila fašizma svih boja bude uništena, nastavit će se borba novim sredstvima i oblicima. Vojničko će oružje i forme zamijeniti političko. Glavni će činilac postati, da se sačuvaju i ostvare ciljevi naše borbe, Jedinствена narodnooslobodilačka fronta. Ona će, kao čisto politička organizacija, postati glavni nosilac borbe. Radi toga je važno pitanje učvršćenja njezinog jedinstva.

Učvršćiti Jedinствену narodnooslobodilačku frontu znači zbiti redove i tako je iznutra povezati da ona u svakim prilikama ostane jedinstvena, kompaktna. Po svojoj suštini ona je sastavljena od ljudi bez obzira na njihovu nacionalnu, vjersku, političku, socijalnu i bilo koju pripadnost, koji su prihvatili borbu protiv okupatora i njegovih slugu i ma na koji način u njoj učestvuju. Pa ipak treba da svi oni iskreno osjećaju Frontu kao svoju, a to znači stapanje pojedinaca, odnosno njihovih misli i težnja s Frontom, odnosno s njezinim programom. Pravilno shvaćeni ciljevi Narodnooslobodilačke borbe treba da postanu ideje vodilje svakog pojedinog člana. Tomu će pomoći samostalno proučavanje i zajednička diskusija. Ali nije dovoljno samo znati ciljeve, već ih treba duhom i srcem prihvatiti i za njih osjećati. Po tom slijedi ono što je najvažnije: aktivnost. Čovjek kao član J.N.O.F.-e valja da plodosno djeluje, jer u ostvarenju njezinih ciljeva vidi oživotvorenje svojih idea-

la. Obzirom na suštinu sastava Fronte treba da svaki član osjeća u njezinoj sredini puninu svoje čovječnosti, a to znači slobodu savjesti i uvjerenja, međusobnu jednakost i pravednost, a nadalje drugarstvo, koje sve članove spaja jednom uzvišenijom vezom. Duboko je poštovanje čovjeka po čovjeku uvjet svakog zajedničkog drugarskog rada. Na bratsku su suradnju i prijateljske međusobne odnose obvezani pripadnici Jedinствене narodnooslobodilačke fronte Hrvatske.

Dalje, moramo ukloniti pogreške, jer one slabe jedinstvo i čvrstoću Fronte. Većina njih potječe iz sektaštva. Ono znači gledati svoje posebne ciljeve, a općenarodne zapostaviti. Sektašenje cijepa jedinstvo. Ono izaziva nepovjerenje izmedju drugova. Valja se čuvati sektašenja ne samo riječima već ga je još važnije iskorijeniti iz naših čina, djela. Naročito moramo budno paziti da ne bi neprijatelj, koji se sada, nakon svog neuspjeha da izvana sruši Narodnooslobodilački pokret, uvukao u njegove redove, iznutra podgrizao jedinstvo.

Pogrešno je J.N.O.F.-u shvaćiti formalistički kao da bi ona bila samo manifestacija jedinstva, a da nema stvarne sadržine: jedinstva u zajedničkom radu i borbi. Ni je dovoljno izabrati odbor Fronte, koji bi samo pretstavljao jedinstvo i na tome ostati, ili još kadikad održati konferenciju. »Samo takav odbor Narodnooslobodilačke fronte, čiju aktivnost sačinjava niz aktivnosti svih koje obuhvaća i na koje utječe može izvršiti svoje zadatke«, rekao je dr. Blagoje Nešković u svom referatu održanom 14. XI. 1944. na skupštini JNOF-e Srbije. Međutim ima odbora u kojima svi njegovi članovi ne sudjeluju u radu. Čitav teret rada uzimaju na svoja leđa samo neki članovi, a drugi ostaju neaktivni (po strani). Ovi tada mogu da osjete da su u odboru samo forme radi. Taj je osjećaj tim opasniji što neprijatelj nastoji da progura slične parole. Život jednog skupa ljudi, kao što je odbor, odvija se na zajedničkim sastancima i dogovorima. Na njima oni jedan na drugoga utječu, dolaze do zajedničkih pogleda u radu i jedinstvenih odluka. Sastanci su naročito potrebni kada odbori treba da, kako reče dr. Blagoje Nešković, »postanu zaista politički rukovodioci čitave Narodnooslobodilačke fronte«.

Boriti se za čvrstoću Jedinствене narodnooslobodilačke fronte Hrvatske znači: čuvati plodove Narodnooslobodilačke borbe.

HUGO MILETIĆ,
član Oblasnog odbora U.S.A.O.H.-a
za Dalmaciju,

Podravska brigada Mihovila Pavleka Miškine

Osamnaestoga studena 1944. godine, u naprednom podravskom kotarskom mjestu Djurdjevcu, događaju se povijesni časovi: osniva se Miškinova brigada, koja će biti sveti boj protiv tuđe sile i domaće krivice i osvjetlati lice Podravine.

Cijela je jesen bila tmurna, kišovita i blatna, ali je seljački narod vedar i ozbiljan. Nešto se događja?

Toga dana, osamnaestog studena rano u jutro osvanuo je vedar dan — čist zrak. Sunce izlazi, pijetli pjevaju, dan se budi. Nastaje gibanje. N.O.O.-i, gradski i kotarski, A.F.Z.-e i omladina natječu se da dadu što više od sebe, da dočekaju nove borce hranom i pićem i govornicom okićenom narodnim barjacima, sagovima i cvijećem. Osniva se brigada Mihovila Pavleka Miškine. Nije to mala stvar za Podravinu. Spominjati Miškinu u Podravini, spominjati Miškinu uopće, a napose seljačkom svijetu, znači govoriti: o pitanju zemlje, o pitanju pravice, te o boljem i ljepšem životu za maloga čovjeka.

Sunce je odskočilo. I ono se veseli i ono želi da obasja taj radostan dan. Čuje se glazba. Narod izlazi iz svojih kuća... »Idu, idu« — čuju se glazovi.

Evo ih! Naprijed je glazba I. Moslovačke brigade, a iza nje šest mladih konjanika. To su zapovjednici i rukovodioci bataljona Gupčeve i Radićeve brigade, koji su ušli u sklop Miškinove brigade. Mladi vojnici, drugovi i drugarice, stupaju u dvoredovima vesela lica, izdignuta čela s mitraljezima na ramenima i pjesmom na usnama.

Narod okolnih sela dolazi pod barjacima pješke i na kolima. Pjesma se ori na sve strane. U to vrijeme stižu komesari X. korpusa i 32. divizije, drugovi Ivo Šibl i Bobetko.

Novo osnovana podravska Miškinova brigada u dvoredovima stupa na određeno mjesto, gdje se svrstava u oblik četverokuta.

Borci su preda se poredali svoje oružje: mitraljeze, šarce, bacače, djumbule, puške itd. U sredini je govornica na koju se uspinju vojnički i civilni rukovodioci, a glazba svira: »Oj Slaveni!« Dolazi na govornicu i zapovjednik nove brigade, poznati stari borac Alojz Kovačić.

Bataljonski zapovjednici predaju raport novom brigadiru, a on komesaru X. korpusa. Ivi Šiblu. »Brigada mirno!«, »Bataljoni mirno!«, »Pozdrav na desno!« itd. Glazba je svirala »Lijepu našu«, a narod otkrite glave pozdravlja borce i sluša komandu zapovjednika i jek glazbe.

Zapovjednik I. podravske Miškinove brigade Alojz Kovačić pozdravio je borce i pozvao ih na drugarsku disciplinu:

»Samo drugarska disciplina jačat će duh naš boraca, ulijevat će borbenost i hrabrost nama, podravskim borcima. Od vas tražim, da se izvršuju zapovjedi viših rukovodioca, jer ćemo samo na taj način sačuvati i obraniti od neprijatelja našu napaćenu domovinu, i našu Podravinu«. Poslije njega govorio sam i ja, doli potpisani u ime Oblasnog NOO-a zagrebačke oblasti, pozdravio borce i rukovodioca I. podravske Miškinove brigade, ovim riječima:

»Ova svečanost ima dvojak značenje. Prvo, što nova brigada nosi ime seljačkog pisca i pjesnika Mihovila Pavleka-Miš-

kine, koji je u svojim književnim djelima opisao seljački mučenički život, koji je opjevao suze, boli i jade seljačkoga svijeta. Na jednom mjestu u svojim spisima kaže medju inim i ovo: »Narod je dva puta u životu suveren. Jedanput je suveren kad pristupa izborima, a drugi put kad je mobilizacija, t. j. kada primi oružje u svoje ruke.« Zbog ovakvog pisanja i tumačenja malom čovjeku odveden je u proljeće 1942. u jasenovački logor i na zvjerski način ubijen po ustaškim zvijerima.

Boriti se za slobodu u brigadi Miškinovoj znači stvarati novi svijet, stvarati novoga čovjeka kakvog je naš svečar zamisljao i za kojega je dao i život.

Miškinu su ubili ustaše-frankovci! Miškinu su ubili pokvarenjaci i reacioneri, pokvarena gospoda iz vodstva HSS-a, sarveznici Kašera i drugih narodnih neprijatelja.

Miškina je dao svoju krv za slobodu radnika i seljaka. Njegova krv kipi i traži osvetu i mi ćemo je osvetiti! (Hoćemo!)

Danas je naš narod, naš seljački i radnički narod suveren, jer je uzeo pušku u ruke i pod rukovodstvom Komunističke stranke pošao u borbu za oslobodjenje naše zemlje i za one ideale, za koje je živio, radio i umro Mihovil Pavlek-Miškina.

Drugo značenje današnje svečanosti je to što i mi, Podravci, od ovog časa imamo svoju Podravsku brigadu, čime dokazujemo da se i Podravina bori za velike čovječanske ideale; da Podravinu ne vodi reakcija, pokvarena i prodana gospoda iz prodanog vodstva H.S.S., nego duh Pavleka-Miškine; da Podravinu vodi Izvršni odbor H.S.S. i maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito«. (Tako je!)

Komesar X. korpusa zagrebačkog Ivan Šibl u svome govoru izmedju ostalog rekao je: »Dragi borci rukovodioci, komesari prve podravske Miškinove brigade! U ime desetog korpusa zagrebačkog ja vas pozdravljam. Vi ćete od ovog časa braniti Podravinu od tuđe sile i domaćih izroda. U našem X. korpusu osnovali smo brigade koje nose imena velikih naših sinova. Osnovali smo brigadu Matije Gubca, brigadu braće Radića, srpsku brigadu Nikole Demonje i sada, eto, brigadu Miškine. U isto vrijeme neprijatelj ima vrazju diviziju, ornu legiju i mrtvačke glave. Po ovome i sami vidite kakva je naša borba, a kakva je ona, koju vodi neprijatelj i zato ćemo mi pobijediti, jer se borimo za ideale velikih naših ljudi, najvećih naših sinova.

Eto vidite i sunce usred kišovite jeseni slavi našu svečanost.

Imena naših brigada govore, da je to narodna vojska, koja će pobijediti neprijatelja u našoj zemlji i »dotući ga u njegovom brlogu« — kako je to kazao najveći čovjek, Slaven i drug maršal Staljin.

Doći ćemo u Berlin i pitat ćemo švabske Grete i Fricve za našu muku, za uništenu seljačku imovinu, za krv naše djece, za poubijani naš narod i upropaštenu zemlju.

Poslije govora druga Ivana Šibla završena je ova lijepa svečanost, koja će ostati duboko usadena u srcima svih prisutnih i o njoj s ponosom pričati svojim potomcima.

STJEPAN PRVČIĆ, seljak iz
Podravine, podpredsjednik Izvršnog
odbora H.S.S.

NA STRAŽI

U oblačnoj noći
na straži stojim.
Pogled mi kruži mračnim vidikom.
Svaki grm pazim,
svaki put i stazu,
sjene i svako drvo u starom šljiviku.

Sve je tiho!
Ne čuje se noćas mitraljeza pjev,
ni šmajsera glas,
tek dašak vjetra,
opojni miris bagrema i bazge,
raznosi poljem smrkloga jutra.

Oblaci nekud zrakom se žure,
a misli moje
u dragi, stari rodni kraj lete...

Poljem se puć-pu-ru... puć-pu-ru...
glasi prepelica,
cvrčci livadama pjesmom svojom cvrče
tegeću žabe,

a daleko negdje —
na cesti
zuje motori...

To švapski psi bježe
pred narodnom vojskom.

JOSIP BELČIĆ, kolar,
Peteranec (Podravina)

Hrvatski su seljaci svijesni izdaje pokvarene gospode

Nakon pada Austro-Ugarske svi smo mi, hrvatski seljaci, bili protiv monarhije i kralja, a za republiku. Zadojeni republikanskim duhom, vjerovali smo, da jedino u njoj može doći do izražaja narodna volja, a poglavito volja seljaka i radnika. Medjutim do toga nije došlo, nego je narod upao u novo, još teže i gore ropstvo, a sve to krivnjom hrvatske gospode, koja su tada silom i protiv volje naroda bili za kraljevinu (S.H.S.), a da za to narod nisu ni pitali. Svi se mi još živo sjećamo borbe, koju je tada vodio naš neumrlu učitelj i vodja blagopokojni Stjepan Radić, kad je tada u Narodnom vijeću digao svoj glas protiv stvaranja nove države, bez pitanja i privole naroda. On ipak ustao protiv rada natražnjačke gospode, koja su hrvatskom narodu silom namećali novi jaram dinastije Karadorđevića i beogradske velikosrpske čaršije.

Natražnjačka gospoda, koja su tada gurnula hrvatski narod u novo ropstvo, kasnije su kroz 23 godine vladavine dinastije Karadorđevića u staroj Jugoslaviji skupa s beogradskom čaršijom, tlačili i gazili ne samo hrvatski narod, nego i sve ostale narode Jugoslavije.

Protiv rada te gospode borili smo se mi Radićevci. Radi toga bili smo proganjani skupa sa svojim vodjom i učiteljem Stjepanom Radićem, te mučeni i zatvarani.

Put našeg velikog učitelja u Rusiju svima je nama jasno pokazao pravac, kojim treba da krene hrvatski narod kao grana velikog slavenskog debela. I tada smo vidjeli, da je Rusija bila i uvijek ostala naša, a mi njezini, a to je naš učitelj uvijek isticao. Zbog toga su protiv Radića i njegovih sljedbenika ustali svi natražnjaci, a osobito pokvarena gospoda.

Bili su to u prvom redu baš oni koji su se nakon Radićeve smrti uvukli u našu stranku, jedni da sa pomoću nje dočepaju unosnih položaja, a drugi da je iznutra raztoče i unište, i tako ponovno podjarme hrvatskog seljaka.

Mi, hrvatski seljaci i narodni prvaci na selu, morali smo se boriti protiv te gospode, jer smo naslućivali, da će oni izdati i nauk braće Radića i program stranke, a to se kasnije i obistinilo. Gospodski špekulanti počeli su sklapati sporazume, koji su u prvom redu bili upereni protiv naroda, a zatim su počeli šurovati s vjekovnim našim neprijateljima — Nijemcima i Talijanima, i to s onima, na koje su braća Radići uvijek pritom upirali kao na naše najveće neprijatelje. Kasnije, kada su ti naši neprijatelji, okupirali Hrvat-

sku i svu Jugoslaviju, tadašnje vodstvo Hrvatske seljačke stranke, izvršilo je izdaju nad narodom. Jedan dio zastupnika H. S. S. otišao je u krvavi ustaški sabor i priključio se onima, koji su klali i ubijali našu braću Srbe i poštene Hrvate; jedan dio tog vodstva skupa s Petrom Karadorđevićem pobjegao je iz zemlje da vanjskom svijetu dokaže kako je hrvatski narod tobože uz Karadorđevića, koji su ubili Stjepana Radića. U vladi Petra Karadorđevića sjedi uz Dražu Mihajlovića, čiji su četnici ubijali i klali hrvatski narod i poštene Srbe, i bivši glavni tajnik H. S. S. Dr. Jurica Krnjević. Dr. Maček, koji je ostao u zemlji najprije je pozvao hrvatski narod, da se pokori krvavim ustašama. Nijemcima i Talijanima, a zatim je odvrćao hrvatske sinove od oružane borbe protiv onih, koji su klali narod, palili i pljačkali naša sela, a hrvatske sinove slali na Istočno bojište, da se bore protiv naše braće Rusa. Špekulanti iz okoline Dr. Mačka pozivali su narod da ide u švabobrancu, u službu Nijemcima i Talijanima.

Ali mi, Radićevci, vjerni sljedbenici braće Radića i programa Hrvatske republikanske seljačke stranke prozreli smo izdaju pokvarene gospode i ustali protiv fašizma, protiv Nijemaca, Talijana i njegovih krvavih slugu ustaša i četnika i tako se priključili borbi na život i smrt protiv fašista, koju borbu je povelja i organizirala Komunistička stranka za dobro našega naroda i za bratsku slogu Srba i Hrvata, seljaka i radnika, te tako učvrstili tu slogu, koju više nitko razoriti ne će i nemože.

Svijesni smo, da je današnja naša borba za iste one ciljeve za koje je pao seljački mučenik Matija Gubec i učitelj Stjepan Radić.

Čuvajući tekovine svete Narodnooslobodilačke borbe, mi Radićevci, na čelu s istinskim svojim vodstvom — Izvršnim odborom Hrvatske seljačke stranke, u punoj bratskoj slozi i jedinstvu s braćom Srbima i s drugovima radnicima, nastavljamo danas borbu još odlučnije, do potpunog uništenja fašističkih krvnika i svih domaćih izdajica, nazovi vodja i vodjica, koje je svijestan narod pregazio, ali njihove grijeha nije predao zaboravu.

Zapamtite, gospodo: staro se više nikad povratiti ne će, a za svoj podli rad ćete odgovarati narodu!

MARTIN SUČIĆ, seljak,
član Izvršnog odbora H. S. S. i vijećnik
ZAVNOH-a

Zadrugarstvo u Dalmaciji

Kako svugdje, tako je i u Dalmaciji tokom zadnjih 50—60 godina izrabljivanje naroda, osobito težaka prevršilo svaku mjeru. Izrabljivači su bili ponajviše scooski lihvari i špekulanti, a seljak je bio ovisan o njima. Šta je seljaku i težaku bilo potrebno, kupovao je od njih, a isto tako je sav svoj prirod ili ulovljenu ribu morao prodati samo njima. Posebno su bili priljav njihovi lihvarski poslovi kod pozajmljivanja novaca, gdje su kamate i druga podavanja obično prerasla glavnicu, pa je na koncu za dug vrlo često otišao ili najbolji komad zemlje, ili kuća.

Narod, iako je bio dosta neprosvjeden, ipak je iz toga zla tražio izlaza. I našao ga u zadrugama koje je počeo osnivati i za koje se nadao, da će ga zaštititi od svih izrabljivača. Tako Dalmacija prva osniva zadrugu već godine 1864. Težaci i ribari osnovali su zadrugu pod imenom: »Blagajna uzajamne vjeresije« z. s. o. j. u Korčuli. Rad te zadruge pokazao je put i drugim izrabljivanim, te su se počele osnivati mnoge i razne zadruge, kao kreditne, nabavljačke, proizvodjačke, ribarske, vinogradarske, uljarske i druge, pa je tako do danas, u ovih 80 godina, u Dalmaciji osnovano oko 1000 zadruga. I ako ove zadruge za sada sve ne rade, ipak se vidi, da je narod u zadrugama našao jedini izlaz i spas.

No, kako su izrabljivani u zadrugama vidjeli svoj spas, tako su isto i izrabljivači u zadrugarstvu naslućivali svoju propast. Stoga su odpočeli borbu protiv zadruga, negdje otvoreno, a negdje pak prikriveno.

Ti pokvarenjaci, bezdušnici i izrabljivači seljačkog naroda nastojali su u prvom redu ugarati svoje ljude u zadruge i zadrugne saveze, pak su takvi zadrugni rad skretali na krivu stranu.

Ogromne je svote novaca Zadrugni savez u Splitu zaradio za vrijeme prošlog imperijalističkog rata, no taj novac nije upotrebljen za unapredjenje zadrugarstva, u pomoć zadrugama i zadrugarima, nego su tim novcem vršene razne špekulacije, u kojima je sav novac uglavnom izgubljen. I tako umjesto, da se radilo na zadrugarstvu, radilo se protiv interesa zadrugarstva. Istina, propagirale su se i razvijale proizvodjačke zadruge: ribarske, vinarske, uljarske i druge. Time se, doduše, podizala proizvodnja, ali se nije brinulo za to da se ti proizvodi prodaju, odkupe ili zamijene za žito, da se uskladište, a zadrugaru dade predujam.

Tako se i događalo, da se ulovljena riba prodavala uz cijenu, koju su sami trgovci određivali, ili se bacala u more, jer se nije mogla prodati. Na primjer, u neposrednoj blizini mora, Gorski Kotar, Lika, Bosna, nisu mogli dobiti ribu za prehranu, nego samo kao skupu poslasticu, a da i ne govorimo o drugim krajevima Hrvatske i Bosne.

Slično je bilo i s uljem. Nije bilo kupaca i zato je ono bilo jeftino. A) da li je dalmatinskom seljaku ono bilo dosta plaćeno, to nitko nije pitao.

S vinarstvom je bilo još gore. I vina je navodno bilo previše, samo da ga seljak da što jeftinije. U Zagrebu, što se prodavalo kao dalmatinsko vino, bilo je sve, samo ne vino. Pravo je vino, i to u bescijenju, odlazilo posredovanjem Gospodarske Sloge — zapravo švapskog »Gimpexa« u Njemačku. A da je bilo i malo svijesti i zadrugnog poštenja i rada, sjeverni krajevi, kao Podravina i Slavonija trošili bi polovicu dalmatinskog vina. Narod je tako pio otrovni direktor ili kiseliš, a žito,

kukuruz, grah i drugo mogao je zamijeniti za vino. Postiglo bi se, da u Dalmaciji ne bi bilo previše vina, a i loza direktor bi nestala sama po sebi iz svih podravske i slavonskih vinograda.

Velike su zadaće, koje pred zadrugarstvo stavlja novo vrijeme. I zato zadrugarstvo moraju od sada uzeti u svoje ruke pravi seljaci, ribari, vinogradari, i voditi ga tako, da bude stvarno na korist zadrugara. Pomoć školovanih stručnjaka, bit će samo u stručnim savjetima.

Zadrugni će rad tek onda biti potpun, kad će ne samo nastojati povećati proizvodnju dobara, ribe, vina, ulja i drugih proizvoda, nego i pronaći kupca, kojima će bez posrednika seljačke proizvode izručiti, a svojim zadrugarima dobavljati, opet bez posrednika, izravno od proizvođača i tvornica ono što im treba.

Veliku su prepreku razvoju zadrugarstva nanosili i politički špekulanti za vrijeme prošlih režima, koji su preko zadrugarstva nastojali doći do političkog utjecaja u narodu. I radi toga je nastalo cijepanje Zadrugnih saveza u Zagrebu i u Splitu, gdje je, u ovom posljednjem, Zadrugni Savez bio zamro i gdje je osnovana Zadrugna Matica. Iako su obje ove zadrugne središnjice osnovale svaka svoje poslovne saveze, i to: 2 kreditna, 2 uljarska i 2 nabavljačka, rezultat je bio, da ni jedan nije dao zadrugarima onu pomoć, koju je trebao dati. No najveći grijeh je tih zadrugnih vodja bio, da je i u selima došlo do cijepanja zadruga ili osnivanja druge iste vrste. Po tome su se i sela grupirala u dva ili više klubova.

Eto, time su bivši rukovodioci zadrugarstva dokazali, da nisu bili pravi zadrugari i da ih nije vodila zadrugna ideja, nego su radili protivno od pravog zadrugnog načela, a to jer nisu udruživali narod, da bude jači i čvrsti. Oni su razdruživali ono, što je bilo zadrugno, selo i narod.

Zato je prava zadaća zadrugara iz Dalmacije, i iz svih drugih krajeva naše domovine Hrvatske ako hoće ispraviti stare greške i ojačati zadrugarstvo, te razdvojeno ujediniti, da se pogotovo tamo na selu povežu zadruge, gdje postoje dvije iste vrste. Neka nam Narodnooslobodilačka borba bude pouka, da smo se samo slogom cijelog naroda oslobodili od neprijatelja. Slogom zadrugara oslobodit ćemo se ekonomski od izrabljivača i pljačkaša.

I ako je zadrugarstvo u Dalmaciji imalo svoja pogreške, narod ipak voli zadrugu. Tako su na jednom sastanku zadrugara sami zadrugari izjavili: »I ako zadruge kod nas nisu bile najbolje, one su ipak bolje, nego najbolji trgovac, jer smo uvijek za iste novce dobili kod trgovaca pol vreće žita, a kod zadruge punu vreću.«

Naša narodna vlast ulaže veliku brigu i važnost zadrugarstvu i dat će mu čvrstu pomoć, no kod toga ne misli poći putem prijašnjih režima, koji su novčane pripomoći davali zadrugarima, da bi se ovi stranački opredijelili. A te pripomoći rijetko su upotrebljavane u zadrugne svrhe, već su se njma koristili pojedinci. Događilo se, da su se novcem primljenim za pomoć zadrugarima, vodile parnice između dviju zadruga u selu. Naš narod nije ni lijenčina, ni bogalj, da treba nečije milosti. Pomoć u dugoročnom zajmu, pomoć u stručnim savjetima, isključenju probitaka pojedinaca i zaštitu od izrabljivača, prava je pomoć svijesnim zadrugarima.

MARKO MATKOV,
predsjednik privremenog odbora za sredijevanje zadrugarstva u Hrvatskoj i član
Izvršnog odbora H. S. S.

O izgradnji naših sela

Donosimo ovdje osnovnu za obnovu jednog naselja. Staro naselje (I), koje se dijelom vidi na slici, popaljeno je. a nalazilo se uz prometnu cestu. Od ove ceste odvojena je nova cesta, kao prilazna, za novo naselje (II) više prema sjeveru, nedaleko od šume na laganoj uzvisini.

Novo naselje podignut će se uzduž tri usporedne seoske ulice. Time se postiže skraćivanje sela za jednu trećinu prema onom, kad se selo proteže uz jednu cestu kako je prije bilo. Tako dužina predviđenog novog naselja iznosi oko 1.300 metara, dok je staro s istim brojem domaćinstva bilo oko 4 km dužine.

Izvest će se u početku onaj dio naselja, koji je označen u planu s veliko A, dok je za kasnije proširenje sela, tek predviđeno zemljište (B).

Ovo selo zamisljeno je u konačnoj izvedbi za oko 200 domaćinstva. Pojas kulturnih ustanova zamišljen je kao javni perivoj, u kojem su sagrađene zgrade: Dom kulture, crkva, škola, Zadrugni dom, ambulanta (C). U istom sklopu je i seosko zborište.

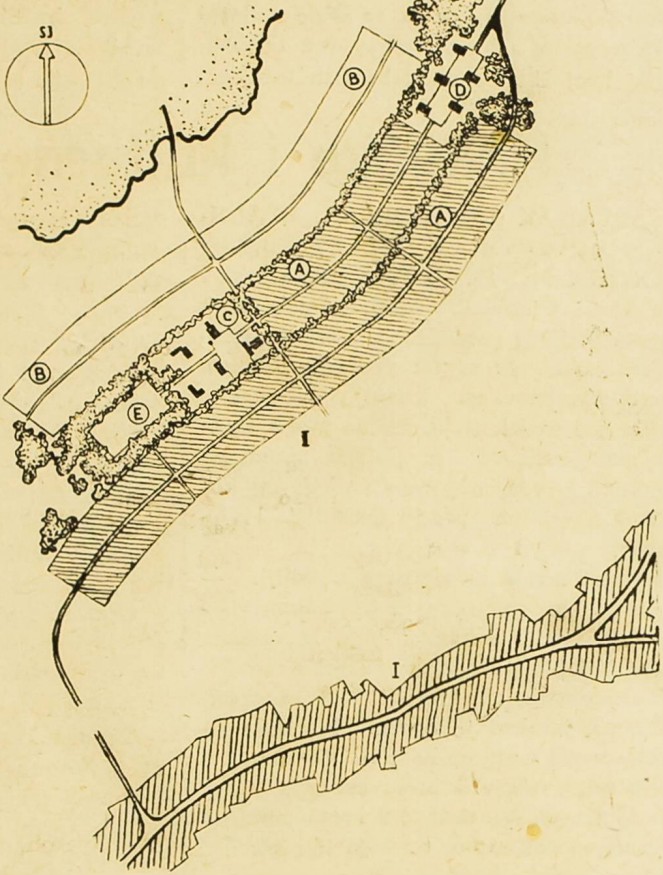
Gospodarski pojas osnovan je uz trg (D), oko kojeg se nalaze zajedničke seoske gospodarske zgrade (silosi, skladišta, mljekare, radionice i sl.).

Hiljade i deseci hiljada popaljenih i uništenih domova i gospodarskih zgrada djelo je okupatora. U Lici, Kordunu, Banijskoj, Dalmaciji i u ostalim krajevima Hrvatske ima kotareva, gdje nije ostala niti jedna kuća cijela, gdje su popaljena sva sela i srušena u punom smislu riječi sa zemljom. U tužaljci: »Aoj Liko, ravnija od Srijema, sva zidina nigdje krova nema« — narod najriječitiji iznosi žalosnu sliku svog od fašista opustošenog kraja.

Mnogo hiljada obitelji ostalo je bez krova nad glavom. Narod se sklanjao u kumunice, živio u bajtama pod najtežim uvjetima života. »... Naš narod živi u strašnim higijenskim prilikama. Uzročnik te bijede nije samo okupator, već i dvadesetogodišnje haračenje raznih protunarodnih režima...» (TITO)

Dok se u staroj Jugoslaviji izgradnja gradova posvećivala ipak neka pažnja, prema selu se postalo maćuhinski. U Beogradu su trošeni narodni milijuni na špekulantske poslove kod izgradnje obala i raznih palača: u Zadrebju su stotine inženjera, arhitekata i graditelja, u kancelarijama banovima, u gradskom gradjevnom uredu i u poslovnicama raznih gradjevnik

IDEJNA SKICA ZA SEOSKO NASELJE

poduzeca »riješavali« akte, a u sela nije nitko ni zavirio. Bilo je čitavih okruga, kao na primjer Kordun, bez jednog inženjera ili graditelja. Selo je bilo prepušteno samo sebi.

Znamo kako u nekim krajevima stanuje naš seljak. Kuća je građena na zaostali način, s primitivnim gradjevnim materijalom, s oskudnim tehničkim znanjem. Često se čitava takva nastamba ne sastoji više od jedne tamne, čadjave prostorije s otvorenim ognjištem. U toj prostoriji živi i spava mnogobrojna obitelj. — više puta zajedno sa stokom. U njoj nema dovoljno zraka, danje svjetlo ulazi kroz sitni prozorčić, a luč ili lojanica jedina je noćna rasvjeta, pod je blatani, o zahodu nema ni govora. Ukratko manjkaju i najosnovniji uvjeti života i higijene.

Ima krajeva gdje se gradi i bolje, ali i tu se nailazi na razne tehničke nedostatke, kao na primjer u slučaju, da se staja za blago nalazi ispod stambenih prostorija, pa smrad kroz strop staje dopire u prostorije za stanovanje. Stanje u većini slučajeva ne odgovara povoljnom uzgoju stoke, nisu dovoljno svjetle, loše su zračne i slično. Gnojišta nisu betonirana, pa

se tako gube najbolje sastojine gnoja, i time se znatno oštećuje poljodjelstvo. Nedostaci nisu samo u lošoj izgradnji pojedinih gospodarskih zgrada, već i njihovom međusobnom odnosu. Zemljište seljačkog gospodarstva nepravilnog je oblika i neugodno za raspored gospodarstva. I sama seoska naselja nastala su bez nekog smišljenog plana. Neka su sela raštrkana na brdima i nepristupačna. Takva su sela nastala za vrijeme Turaka, kada se narod sklanjao pred njihovim najezdama. Većina naših sela nosi još uvijek na sebi biljeg feudalizma. Ona su građena bez reda i sistema, ili je pak to više kilometara dugi niz kuća, uz blatnu i prašnju cestu, po kojoj se igraju djeca i prolazi blago. Stanovanje uz ovakvu cestu je nezdravo, a osim toga nastaju i smetnje u prometu. Takva su sela nisu mogla gospodarski razvijati, a niti se u njima mogao razviti kulturni život. Sela su bez škola, bez domova kulture, nemaju kanalizacije, bez vodovoda su, električne rasvjete itd.

Naš narod, podnoseći najteže žrtve u Narodnooslobodilačkoj borbi, živio godinama po brdima i šumama teži za stalnim domom. On teži naprednijem načinu gospodarjenja i stanovanja. Narod ne će više da životari ljudjski. kao u staroj Jugoslaviji, već stremi boljem, ljudskijem životu. U tom stremljenju moramo mu dati punu podršku i naša narodna vlast mora u tom pravcu pružiti pomoć našem napaćenom narodu.

Ako uočimo današnju neophodnu i neodgodivu potrebu izgradnje sela, kojoj će narod u proljeće godine 1945. neminovno i složno pristupiti, onda se tu ukazuje opasnost, da bi se ta izgradnja mogla razviti »divljak«, i zato je potrebno, da se narod upozna s glavnim načelima izgradnje sela, kako bi se ta izgradnja mogla usmjeriti tako, da ona ne će biti u suprotnosti s kasnijim planovima.

Kod ponovne izgradnje popaljenih i uništenih naselja moramo odstraniti sve prijašnje nedostatke stambenih i gospodarskih zgrada i naselja. Nama se sada pruža jedinstvena prilika da izgradimo takva savremena naselja, koja će omogućiti puni gospodarski, društveni i kulturno-prosvjetni život sela. No mi treba da gradimo smišljeno i oprezno, jer bi svakom nezgodan korak, kod tako velikog broja naselja, koja trebamo podići, značio veliki gubitak u materijalu i u radnoj snazi.

Kod ponovne izgradnje naselja ne smijemo posmatrati odvojeno selo od sela, ili selo od grada, već moramo obuhvatiti programatski čitava područja, koja čine jednu gospodarsku i tehničku cjelinu. Uočiti treba sva značajna zajednička obilježja takvog sklopa naselja. Potrebno je proučiti mogućnost međusobne cestovne povezanosti sela, ispitati način izgradnje i njihov smještaj — izviditi uvjete za opskrbu vodom i električnom strujom, itd.

Sela i zaseoci, koji su sada bili raštrkani, okupit će se oko jedne jezgre. Tako će se omogućiti ne samo lakša te-

hnička sprovedba kanalizacije, nego će se omogućiti lakša tehnička sprovedba vodovoda i elektrifikacije. Time će nastati jača društvena povezanost, a stvorit će se uvjeti za bolji zajednički kulturni život.

Novo sela treba da budu položena na sunčanoj strani, da ne leže u vlažnim uvjetima, da postoji mogućnost proširenja naselja i da imaju zdravu pitku vodu. Treba izbjegavati da se selo produlji u niz od više kilometara; najviše neka se selo proteže jedan do jedan i pol kilometara dužine. Ako ima potrebe za povećanje naselja, neka se onda položi druga i treća cesta usporedno s prvom.

Selo prepušteno samo sebi, zaostalo je i gospodarski i kulturno. Kod nove izgradnje sela treba predvidjeti zemljište za smještaj zgrada javnih kulturnih ustanova. To će biti javna zelena površina, na kojoj će biti smještena škola, dom kulture s knjižnicom i dvoranom za skupne sastanke i slično. Treba predvidjeti mjesto za prihvatnu ambulantu, s kupalištem i tuševima itd. Sve se te zgrade ne će moći podići na jedanput, već povremeno, ali već sada treba za njih predvidjeti i osigurati zemljište.

Isto tako treba predvidjeti zemljište za zajedničke gospodarske zgrade (silosi, sušnice za voće itd.), i za radionice (kovačke, kolarske i sl.).

Da bi se u što kraćem vremenskom razdoblju mogao izgraditi što veći broj stambenih i gospodarskih zgrada, potrebno će biti izgradivati tipizirane zgrade, ali prilagodjene osobinama pojedinih krajeva. Uz tu tipizaciju zgrada morat će se i pojedini gradjevni dijelovi: prozori, vrata, pojedine stijene, stropovi, krovne konstrukcije i sl. proizvesti skupno, serijski. U tom pravcu morat će se razviti i naš obrt i naša gradjevna industrija.

Dok će se stambene i javne zgrade u gradovima u glavnom obnoviti i proširiti i dok će se razumnim iskorištavanjem zgrada u gradovima riješiti stambeno pitanje — seoska ćemo porušena naselja morati ne samo obnoviti, već nanovo podići i to podići u novim izmijenjenim gospodarskim, kulturno-prosvjetnim i političkim odnosima, po principima savremene arhitekture i potrebama novog, boljeg života. To ćemo moći postići, ako glavne snage bacimo na izgradnju sela, dok ćemo u gradovima izvršiti samo najnužniju obnovu. Jasno je, da taj rad oko izgradnje seoskog naselja ne ćemo moći izvršiti za godinu-dvije, već ćemo to moći postići samo višegodišnjom postepenom i smišljenom planskom izgradnjom.

Bit će i pojava malodušnosti i nestrpljivosti, no ako smo u borbi pokazali, da smo u stanju savladati i najteže zapreke, s vlastitim snagama moći ćemo izgraditi nešto bolje, samo treba sprovesti organiziranu, skupnu i plansku izgradnju.

Stojimo pred novim i teškim zadacima. Prelazimo u drugu fazu naše borbe: pristupamo planskoj izgradnji i obnovi naše zemlje. Ing. ZLATKO SELINGER

Iz Hrvatske seljačke stranke

JOŠ JEDNA OSUDA IZDAJNICKOG RADA POKVARENE HRVATSKE GOSPODE

»Dragi predsjedniče!

Po dolasku u Split, nakon mog dolaska na oslobođeni teritorij, radostan sam što vidim velik uspjeh Tvoj i Tvojih drugova, članova Izvršnog odbora H.S.S. i uredništva »Slobodnog Doma« u radu za dobro hrvatskog seljaštva na starim temeljima prave radićevske politike, a u novoj federativnoj i demokratskoj Jugoslaviji.

Nadam se, da će i moje skromne sile doprinijeti istom cilju. Vjerujem, da će uz narodnu slobodu doći i socijalna pravda, ta dva temeljna kamena čovječnosti, osnovne nauke braće Radića.

Do skora vidjenja.

Vjera u Boga i seljačka sloga!

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Ante Odić.

Tako glasi pismo, koje je predsjednik Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke Franjo Gaži primio od dr. Ante Odića, narodnog zastupnika H.S.S. za kotar Vavrždin i nekadašnjeg šefa kabineta dr. Vladka Mačka, podpredsjednika vlade Cvetković—Maček.

Ali to nije sve. Dr. Odić je na postavljena pitanja za »Slobodni Dom« dao i posebnu svoju izjavu, a ta glasi:

»Velika većina hrvatskog naroda smatra, da je jedino Izvršni odbor Hrvatske seljačke stranke s predsjednikom Franjom Gažijem pravi predstavnik pristasa Hrvatske seljačke stranke i da potpuno odobrava njegovu politiku. I onaj malen dio, koji još nije potpuno obavješten o stanju stvari, odobrit će tu politiku, čim se upozna sa svim činjenicama, koje su dovele

do stvaranja Izvršnog odbora i koje ga rukovode u njegovom današnjem radu.

Politički prvaci hrvatskog seljaštva na selu upravo su oduševljeni pisanjem »Slobodnog Doma«, jer vide u njemu nastavak stare prave radićevske politike. To vrijedi pogotovo za one krajeve, gdje se je »Slobodni Dom« čitao još dok ga je uređivao pokojni Antun Radić. Nažalost radi prometnih teškoća »Slobodni Dom« ne može doći do ruku mnogih čitatelja, što će sigurno uslijediti u najkraće vrijeme.

Razumljivo je, da je hrvatsko selo složno u csudi svih onih, koji ruše narodnu slogu, jer je svijesno da je samo Narodnooslobodilačka borba pod vodstvom narodnog heroja maršala Josipa Broza Tita spasila čast i budućnost hrvatskog naroda i Hrvatskoj.

Hrvatsko seljaštvo vjeruje, da je federativna jedinica Hrvatska u federativnoj i

demokratskoj Jugoslaviji najbolje i jedino riješenje zahtjeva hrvatskog naroda, a ujedno čvrsto vjeruje, da će u svojoj zemlji narod biti svoj gospodar i da će se sva politička i ekonomska pitanja rješavati po volji naroda. Da je tomu tako vidi se najbolje iz načina, na koji će se riješiti oblik vladavine, a ne treba nigovoriti o tome, kakovo je raspoloženje naroda u tom pogledu u kraju, gdje se rodila Hrvatska republikanska seljačka stranka.

Odluke, koje je donio AVNOJ i ZAVNOH o uređenju države, osiguravaju život i kulturni razvoj svima narodima Jugoslavije u bratskoj slozi i suradnji, a naročito u najužoj suradnji Hrvata i Srba. Sav hrvatski narod je svijestan, da nam bez sloge Srba i Hrvata nema budućnosti ni napretka. Zato je naročito pozdravljeno nastojanje članova Izvršnog odbora H.S.S. u održavanju što uži veza s predstavnicima Srba u Hrvatskoj.«

Jedinstvena narodnooslobodilačka fronta

Članak dr. Grgurića o izdaji Mačeka i Krnjevića. — U listu »Oslobodjenje«, organu Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte za Bosnu i Hercegovinu objavljen je članak dr. Jakova Grgurića, podpredsjednika ZAVNO BIH-a i člana Izvršnog odbora H.S.S. pod naslovom »Program Hrvatske seljačke stranke i Narodnooslobodilački pokret«. U članku se iznosi postanak i povijest Hrvatske seljačke stranke, njezin demokratski značaj i uloga, koju je ona odigrala u političkom životu hrvatskog naroda pod vladstvom Stjepana Radića. Govoreći o kralju Petru, dr. Grgurić ustanovljuje, da će Hrvati zajedno s braćom Srbima, Slovencima i ostalim narodima Jugoslavije čuvati i braniti demokratsku i federativnu Jugoslaviju od svih neprijatelja izvana i domaćih izdajica, Dr. Maček i dr. Krnjević — veli se u članku dalje — iznevjerili su program Hrvatske seljačke stranke. Umjesto da hrvatski narod povedu u Narodnooslobodilačku borbu, u kojoj se nalaze svi čestiti Jugoslaveni, odvrću ga od Narodnooslobodilačkog pokreta, jedinog spasosnog puta za hrvatski narod. Njima nije stalo da izliječe rane nanesene hrvatskom narodu, već im je jedino stalo do

toga, da hrvatski narod zavedu i zasljepe i da se nadalje pati, kao i srpski narod s velikosrpskim strankama na čelu za kralja Petra, gledajući sebe i svoje lične interese.

Izabran Gradski odbor JNOF za grad Zadar. — U Zadru je, na sastanku svih rejonskih, tvorničkih i strukovnih pododborova Fronte, izabran Gradski odbor Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte za grad Zadar. Nakon što je predsjednik inicijativnog gradskog odbora Fronte dr. Edvin Andrović podvukao bitni značaj i važnost osnivanja jednog političkog rukovodstva za grad Zadar, koji je punih dvadeset šest godina živio pod teškim fašističkim terorom, lišen i obespravljen svih temeljnih prava slobode, a iza kako je Vlado Pilepić iznio glavne smjernice i način rada Fronte i ukazao na glavne zadatke i pitanja, koja stoje pred gradskim odborom Fronte, izabran je gradski odbor. Delegati su bili jednodušni u izboru odbora, te su izabrani: dr. Edvin Andrović, Vladimir Pilepić, Dmitar Milić, Zvonko Relja, Mirko Jurin, Branko Modrić, Ivan Šimunov, Tonči Delavija, Mate Petrović, Konstantin Matešić, Šime Stipčević, Mate Dražević, Niko Marušić, Bruno Dražević i Milka Pestić.

Narodnooslobodilačka borba

Teški gubitci Nijemaca u našoj zemlji. — Svi pokušaji Nijemaca, da se uz pomoć ustaša i četnika izvuku iz naše zemlje, lome se o živu snagu naših junačkih boraca, koji, izvršavajući zapovijest svog ljubljenog vrhovnog zapovjednika maršala Tita, ne dozvoljavaju niti jednom Nijemcu, da nekažnjeno pobjegne iz naše zemlje.

U Podravini, nakon što je neprijatelj bačen natrag na polazne baze, naši borci vrše sada ofenzivne napade, zadajući neprijatelju sve snažnije udarce. Više naseljenih mjesta je očišćeno. Samo u šest dana ubijeno je 4.275 neprijateljskih vojnika.

U Slavoniji, osobito na području Našica, neprijatelj je pretrpio gubitke od više tisuća vojnika.

U Srijemu samo u sedam dana ubijeno je 4.616 a zarobljeno 105 neprijateljskih vojnika.

U Istočnoj Bosni osujećeni su svi pokušaji neprijatelja da se probije na oslobođeno tlo. Ustaše i četnici Nijemcima pokušavaju osigurati povlačenje, ali im naše junačke jedinice zadaju vrlo teške gubitke. Tako je izmedju Bjeline i Brčkog ubijeno 856 Nijemaca, kod Zenice 207, na cesti izmedju Han Pijeska i Vlasenice 270, na području Vlasenica—Drinjača 750, a pri povlačenju neprijatelja iz Višegrada prema Sarajevu 765 neprijateljskih vojnika. Na području Kiseljaka, Zavidovića i Derвента ubijeno je 578, a zarobljeno 47 Nijemaca, ustaša i četnika.

U Hercegovini kod Mostara nastavlja se gonjenje Nijemaca i ustaša, koji su pokušali upasti na oslobođeno tlo prema jugu. Nijemci i ustaše u panici bježe ispred naših junačkih boraca. Ubijeno je više stotina Nijemaca i ustaša. Naši borci prodrišu u široki Brijeg.

U Gorskom Kotaru na području Vrhovskog u borbi s jednom njemačkom divizionom ubijeno je 186 Nijemaca.

U Zagorju na cesti Varaždin—Zagreb uništena je jedna njemačka kolona i ubijeno 170 Nijemaca. Kod Kotine ubijeno je 50 Nijemaca.

U Zagrebu naši su diverzanti bacili u zrak tvornicu ulja i tvornicu akumulatora, genometrijsku postaju i jednu garažu.

U Sloveniji kod Dravograda ubijeno je 425, a južno od Pohorja 120 Nijemaca.

Skupljanje pomoći Dalmaciji. — U svojoj Jugoslaviji povedena je akcija za pomoć opustošenoj, opljačkanoj i izglednijoj Dalmaciji. Ta akcija je do sada dala vrlo do

bre rezultate, te pokazuje visoku svijest naših naroda.

Obnova našeg parobrodarstva. — Prošle nedjelje spušten je u more parobrod »Krin«, prvi parobrod, koji je obnovljen na našem brodograđilištu. Parobrod »Krin« punih 16 mjeseci nalazio se u moru potopljen od bomba prilikom bombardiranja. Parobrod je najprije podignut iz mora, a zatim prevezen brodograđilište. Tehničke poteškoće su u početku bile velike, jer je parobrod oštećen oštećeno ratom, bilo bez alata. Radnici su sami donosili alat i tako parobrod kroz kratko vrijeme dovršili. Porinuću parobroda u more u brodograđilištu prisustvovali su radnici brodograđilišta i predstavnici Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte.

Izložba fotografija borbene Dalmacije. — U Splitu je u prostorijama okružnog odbora Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte Hrvatske za srednju Dalmaciju otvorena izložba fotografija, koje prikazuju Narodnooslobodilačku borbu srednje Dalmacije. Izloženo je preko 300 fotografija, koje prikazuju borbu naroda, zvjerstva fašista, oslobodjenje Dalmacije, kao i rad na obnovi naše zemlje.

Brojna vješanja u Zagrebu. — Ustaše već sasvim jasno predosjećaju svoj skoro konačni završetak, pa se stoga osvećuju nevinim ljudima. Tako u zadnje doba ustaše u Zagrebu vrše brojna vješanja. Ima dana kada ustaše vješaju 60 do 70 ljudi u jedanput. Do sada su svoje zločine vješanja vršili izvan grada, dok sada to čine u samom Zagrebu. Zapovjednik Zagreba je zloglasni koljač iz Jasenovca, Lužurčić koji se zajedno s ostalim ustašama smjestio u jednoj zgradi u Vrhovčevoj ulici.

Miniranje zgrada s Nijemcima. — Naši diverzanti u Sloveniji digli su prošlih dana u zrak hotele »Petran« i »Park« na Bledu i hotel »Europa« u Kranju. U ovim hotelima nalazila su se njemačka zapovjedništva. Ubijeno je preko 180 Nijemaca.

Godišnjica »Seljine« brigade. — Prošlih dana navršila se godina dana od osnivanja udarne brigade »Franje Ogulinca-Seljine«. Ova brigada nosi ime jednog od prvih Hrvata, koji je godine 1941. ustao s oružjem u ruci na obranu srpske braće Banije i Korduna od noža ustaških izrođa. Za godinu dana junački borci ove brigade izbacili su iz stroja 2.775 neprijateljskih vojnika. 34 borca ove brigade nose odjene za hrabrost, a 90 njih medalje za hrabrost.

Prosvjetni rad u Bosni i Hercegovini. — Pod ustaškom vlašću prosvjetni rad u Bosni i Hercegovini bio je sasvim prestao. Škole, kojih je još pod Jugoslavijom bilo premalo, bile su zatvorene. Naše narodne vlasti poduzimaju sve da se škole u Bosni i Hercegovini obnove, te je već otvoren veliki broj škola i analfabotskih tečajeva.

Uhvaćeno 7 ustaša koljača. — Nedaleko Lovinca, u Lici, u jednoj špilji bilo je sakriveno sedam ustaša koljača. Svaki od njih klao je i ubijao nevini narod Like. Patrola komande mjesta Lovinac ih je pronašla i uhvatila. Sva sedmorica bit će sada izvedena pred narodni sud, da odgovaraju za svoje zločine.

Političke i kulturne vijesti

SASTANAK CHURCHILLA, STALJINA I ROOSEVELTA NA PODRUČJU CRNOGA MORA. — Predsjednik engleske vlade Churchill, maršal Sovjetskoga Saveza Staljin i predsjednik Amerike Roosevelt sastali su se na području Crnoga mora. Savjetovanja izmedju ove velike trojice još uvijek traju. Prema prvim saopćenjima, postignut je potpun sporazum pogotovo o vodjenju rata i njegovog konačnog završetka protiv fašističke Njemačke.

Smrtna osuda izdajnicima u Sofiji. — Bugarski narodni sud u Sofiji, nakon višednevne javne rasprave, koja je vodjena protiv bivših namjesnika, carskih savjetnika, ministara i poslanika, koji su služili fašistima, izrekao je osudu. Na smrt su osudjena tri namjesnika i 22 ministra, na doživotnu robiju 4 bivša ministra i dva carska savjetnika, dok je 9 bivših ministara osuđeno na zatvor od 1 do 15 godina.

Veliki gubitci Nijemaca na Istočnom bojištu. — Prema još nepotpunim podatcima Nijemci su na Istočnom bojištu od početka zimske ruske ofenzive (od 12. siječnja) pa do 24. siječnja izgubili oko pola milijuna vojnika, 592 zrakoplova, 2.995 tenkova i motorizirana topa, 7.932 topa, 7.386 bacača, 26.019 mitraljeza i 34.019 motornih vozila.

Pad cijena pamuka u Americi. — Uslijed silnog ruskog napredovanja na Istočnom bojištu cijene pamuka u Americi naglo su pale. Vlasnici pamuka se boje, da će rat uskoro biti završen, pak da ih vršetak rata na zateče s ogromnim količinama pamuka, bacaju pamuk na tržište i uslijed toga cijene padaju.

Oronuli starci kao Hitlerovi borci. — Na Istočnom bojištu ruske trupe zarobile su, izmedju ostalih, i veliki broj vojnika, pripadnika tzv. Volksturma. To su u glavnom muševci, bolesni i oronuli starci, koji su obučeni u civilna odijela. Sami su izjavili, da nisu u stanju boriti se, a kamo li oduprijeti se silnoj snazi Rusa.

Ruska pomoć Varšavi. — U znak prijateljstva prema poljskom narodu, a da bi se

poboljšala prehrana u oslobođenoj Varšavi, Sovjetski Savez poslao je Varšavi 60 tisuća tona žita iz svojih vlastitih zaliha. Žito se već dijeli pučanstvu Varšave besplatno.

Lenjingrad odlikovan Lenjinovim odličjem. — Predsjedništvo Vrhovnog sovjeta SSSR odlikovalo je Lenjingrad odličjem Lenjina, a za naročite usluge stanovnika Lenjingrada domovini, za hrabrost i junaštvo, disciplinu i izdržljivost, koju su pokazali u borbi protiv njemačkih osvajača pod vrlo teškim okolnostima opsade.

Dne 27. siječnja navršila je godina dana što je bio oslobođen od njemačkog obruča ovaj veliki ruski grad na Nevi — Lenjingrad.

Obnova Francuske. — Na povratku sa svog putovanja u Englesku i Ameriku francuski ministar javnih radova i prometa izjavio je, da će Saveznici Francuskoj dati 10 tisuća tona brodovlja, 70 lokomotiva i 700 željezničkih vagona. To će omogućiti brzu obnovu francuske privrede.

Sklopljeno primirje s Madžarskom. — Prošle je nedjelje sklopljeno primirje izmedju predstavnika Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika maršala Vorosilova, koji je ujedno zastupao i Ujedinjene nacije, te Privremene narodne vlade Madžarske.

Na temelju ovog primirja Madžarska se povlači iz rata protiv SSSR, te Ujedinjenih nacija, medju koje spadaju Jugoslavija i Čehoslovačka. Madžarska tako nastavlja rat protiv Njemačke do njenog konačnog uništenja. Sav njemački ratni materijal predat će se sovjetskoj vrhovnoj komandi, što se tiče Jugoslavije, Madžarska se obavezuje, da će povući svoje trupe s područja naše države i to do granica, kako su bile godine 1937. Ujedno će opozvati sve uredbe i zakonodavne odredbe, koje se odnose na Jugoslaviju. Obavezuje se nadalje platiti u ime oštećene Čehoslovačkoj i Jugoslaviji 100 milijuna američkih dolara i to u strojevima, namirnicama, žitu, riječnim brodovima itd.

Ratni tjedni pregled

I u toku prošlog tjedna nastavila je Crvena armija svoje nezadrživo napredovanje prema srcu fašističke Njemačke — Berlinu. Na ogromnom bojištu od Karpatu, pa sve do Baltika Crvena armija nalazi se u stalnom napredovanju, kojemu ni po snazi, a ni po brzini nema primjera u povijesti.

U 25 dana, od kada traje najnovija ruska zimska ofenziva, Crvena je armija prešla put od preko 450 kilometara od Visle do Odre i upala duboko u četiri njemačke pokrajine: Istočnu Prusku, Sleziju, Pomeraniju i Brandenburg, kojoj pokrajini pripada i sam Berlin. Osvojila je na desetke tisuća gradova i sela, od toga na stotine gradova i na tisuće naseljenih mjesta na tlu same Njemačke, oduzevši Njemačkoj ujedno i najbogatije industrijske i gospodarske krajeve.

Put od Staljingrada do Berlina dug je 2160 kilometara i Crvena armija je već prevajala dužinu od 2100 kilometara. Danas se, nakon što je prešla Odru, zadnju vodenu granicu pred Berlinom, nalazi nepunih 60 kilometara od njemačke prijestolnice. Napredovanje nepobjedive bratske Crvene armije tako je munjevito, da se pojedine ruske jedinice upravo natječu u brzini.

U Berlinu se jasno čuje tutnjava silnih ruskih topova, i zato u samom gradu vla-

da strahovita panika. Ne samo ministarstva i druga zločinačka fašistička nadležstva, nego i samo građanstvo u paničnom strahu bježi iz Berlina, kojega Hitlerovci žele pod svaku cijenu braniti. Ali, panika nije zahvatila samo Berlinčane. Ona je obuzela svu Njemačku: sve Grete i svi Fricevi bježe ispred neumoljivog ali pravednog sunca, jer su svijesni zločina počinjenih nad slobodoljubivim narodima, posebno nad nama Slavenima; svijesni su krvi, patnja i muka zadanih svima nama.

Ali, dok se s jedne strane moćna Crvena armija, osloboditeljica svih porobljenih naroda, nalazi na domaku hitlerovskog fašističkog legla, s druge strane i naši Saveznici na zapadu upadaju sve dublje i dublje u samu Njemačku i pomažu dotuci poganu fašističku zvijer. Na tom dijelu evropskog bojišta, Saveznici, nakon što su potpuno opet oslobodili Belgiju i slomili njemačku ofenzivu, postizavaju sve veće uspjehe na samom njemačkom tlu, bijući žestoko Hitlerovce s kopna i iz zraka.

I u našoj zemlji Nijemci i njihovi krvari plaćeni skupo plaćaju pokušaje, da se izvuku i nekažnjeno pobjegnu. Sve njihove ofenzive, poduzete u cilju izvlačenja svojih glavnih snaga iz naše zemlje, propale su, te se Nijemcima, ustašama i četnicima, koji im pokušavaju osigurati bijeg, zadaju teški gubitci.